

R O Z M A I T O Ś C I.

We Czwartek

N^{ro}. 106.

13. Września 1821.

Malobocki
 Podarunki N. Cesarza Franciszka I.
 dla Papieża Piusa VII.

N. Cesarz Jmó, tylko co powrócił z Włoch w r. 1819, wydał rozkaz, aby wygotowano kilka podarunków ktoreby Ocyen S. w znak Swoiey przyiazni, mógł ofiarować.

Nietatwo było wyszukać coś takiego, czego by wspaniałości Rzymu nie zamęciło. Wybór jego C. K. Mości stanął na tem: aby zrobiono Zbiór odcisków naywyborniejszych Kamahelów *) znajdujących się w C. K. Gabinecie starożytności, sławnym bogactwem nayradszych tego rodzaju dzieł sztuki — i monstrancyą do wielkiego Ołtarza w kościele S. Piotra.

Podanie pierwszego dzieła poruczono znanemu od wszystkich znawców w Europie C. K. Dyrektorowi szkoły litograficznej, w Akademii Wiedeńskiej sztuk kształcących, Panu Luigi Pichler, iakoż z właściwą sobie w tej sztuce rzadką biegłością, dzieła tego wkrótce dokonał. Zbiór posłany do Rzymu, liczy przeszło 600 sztuk naypiękniejszych kamieni C. K. Gabinetu. Czołem zbioru jest znany pod nazwiskiem „Apotheoz Augusta“ (Uobóstwienie Augusta) naywiększy i nayszaniejszy kamień z kamahelów Starożytności. Wszystkie sztuki naśladowane są na pastach szmelcownych z całą rozmaiatością mieszanin kolorow i z zupełnem podobienstwem do oryginałów; co się Panu Luigi Pichlerowi za pomocą ryjącego kołowrotu udało w stopniu naywyższej doskonałości.

Zbiór ten — pierwszy w swoim rodzaju — złożony jest w skrzyni z rzadkiego drzewa zrobionej i wykładanej srebrem, która ma wieko szklane pozwalające miłośnikom

sztuki widzenia tych piękności a artystom z tego widoku korzystania.

Monstrancya przeznaczona dla kościoła S. Piotra jest srebrna pozłacana, odpowiadająca wielkości, tej pierwszej w Chrześcijaństwie Świątyni Boga. Dzieło to w względu na artystycznym nie zostawia dla znawcy zapewne nic więcej do jego życzenia.

P. Luigi Pichler odebrał to zaszczytne dla siebie zlecenie, by owe podarunki zawiózł do Rzymu, które w d. 14. Sierpnia Ocyu S. przez C. K. Posła nadzwyczajnego w pałacu Kwirynalnym rzeczywiście oddane zostały. Jego Świątobliwość, kazał Panu Pichler, pokazywać ie sobie wszystkie pojedynczo i Bibliotekę Watykańską, iako stałe miejsce wystawy Zbioru kamahelów, dla nich przeznaczył.

Zbiór ten, ma tem większą wartość dla Rzymu a w szczególności dla tego kręgu zbioru, ponieważ skarby, które w rzeźbach nayodlegleyszej starożytności przez kilka wieków posiadał, stały się łupem wojen rewolucyi ostatnich lat dziesięciu; strata dla sztuki nieodżałowana, zwłaszcza, że wiele naypiękniejszych kamieni, podziśdzień odszukaných być nie może i zdaie się, że całkiem zaginęły.

Artysci, którzy do wygotowania tych dzieł sztuki przykładali się, zasługują na zaszczytne o nich wspomnienie.

Pasty szmelcowne robił Dyrektor C. K. Akademii sztuk kształcących Pan Luigi Pichler; rysunek do skrzyni i iey ozdób, niemniej do monstrancyi, dał C. K. Radca teyże Akademii, P. Moreau. Monstrancyą zaś robił C. K. nadworny Jubiler P. Fr. Wirth a skrzynię stolarz Braun.

G o r z e l n i c t w o.

(Dokończenie.)

Co do zewnętrznego ogrzewania; ustawmy porządkiem ieden przed drugim, trzy kot-

)

*) Kamień z dwóch warstw różnego od siebie koloru złożony, z których iedną, ręką natury a nawet i sztuki wypukło rżnięta, iego powierzchnią — a druga, iego spod stanowi; po Francuzku: *Camayeu Camejeau*; po Łacinde: *Camaeus*, *Camakutus* także *Camakelus*, po Niemiecku: *Camee*.

ły A. B. C. każdy niechay ma głębokości stopę 1. a średnicy stop 5. — kotły wszystkie na nożkach każdy z osobna w swoim z tarcie zrobionym obwodzie po szyję wstawia się w takim sposobie, azeby między wewnętrzną stroną obwodu, a zewnętrzną kotła, zostawiona była odległość czyli miejsce wolne, na cztery cale; obwód ten wraz z swoją pokrywą przedzielającą się na dwie części, ma być wybity blachą miedzianą i z zamkniętym w nim kotłem tak dobrze zakitowany, aby nie para wydobywać się nie mogła; dno każdego kotła opatrzone będzie rurą dochodową przechodzącą obwód, i mającą kurki dla otwierania i zamykania; oprócz takowego kurka, we dnie każdego obwodu dany jest szpuncik, aby za wydobyciem go, wypuszczać było można zgęszczony plyn zodgrzewającej pary; nakoniec ze dna pierwszego obwodu, wyprowadzona jest poziomo rura miedziana cali 12. długa, a 3 cale średnicy mająca, która wchodzi w drugi obwód, a z tego znowu dana rura wstępuje w obwód kotła trzeciego; rury te służą do przeprowadzania pary z iednego obwodu do drugiego i ogrzewania przeto zewnętrznie kotłów; — przed pierwszym kotłem A. znajdnie się kocioł miedziany D., głębokość iego jest na 2 stopy, a średnica stop 5; zaś średnica szyi mieć będzie 3 stopy, którą zamyka będąca w miejscu i w podobieństwie do czapki dana rura parowa mająca w drugim końcu otworu tylko cali 6. średnicy; ten koniec wchodzi w dno obwodu kotła A; tą rurą parową przeciąga para z napełnionego wodą kotła D i wstępuje w owe próżne miejsca, będące między obwodami i kotłami; ode dna kotła D. wychodzi poziomo miedziana rurka przechodząca mur i druga iey równoległa u góry; obydwie zewnątrz kotła połączone są daną prostopadłe szklaną rurką, która służy do człaczania stanu wody w kotle. — W sklepieniu kotła D. znajdnie się 3 cale szeroki otwór, opatrzony kurkiem, przez który wlewa się woda, kiedy pierwsza wyparuje o czem powyższa rurka ostrzega; otwór szyi kotłów A. B. C. zamykają rury parowe, których końce albo łączą się z refrigeratorami przydanemi do każdego kotła osobno wraz z rurnicami, w których plyn zgęszcza się i zlewa w konwie, a przeto ta korzyść odnosi się, że tą drogą razem iednym ogniem na trzech kotłach destilluje się alboliteż, końce owych rur parowych, wchodzą w głowy drugich rur parowych; w ustanowieniu takim, robota w każdym kotle, obchodząca w obwodach parą wody z kotła D.

zagotowywa się, i w parowanie idzie; przechodzi więc para wódki z iednego kotła do drugiego, a naostatek wszystka razem w refrigeratorze przystawionym wraz z rurnicą do kotła C. zbierać się, i z niego do podstawionej konwi zlewać będzie. — Wreszcie kocioł parowy D. mógłby zamiast wody, lutrem być napełniony, a zebrana z niego wódka w obwodzie, za odcięciem szpuntów odebrana być może.

Ten opis iak sam Autor wyznaie, jest ułożonym przez niego, ale niewykonanym planem ma iednak w zamiarze na małym wprzód próbę uczynić; niewątpiąc o pomysłności skutku, zachęca do naśladowania wystawiając wynikające z tąd korzyści, w znaczney oszczędności opału, nieprzepalaniu się roboty, nakoniec, że kocioł żelazny mógłby być użytym; oszczędność zaś opału tym większa będzie, kiedy przytem wszystkim dałoby się miejsce ogrzewaczowi. —

Robota w kadkach ukończywszy fermentacyją, zawiera w składzie swoim, wodę, kwas, i Alkohol; plyn ten iest gatunkowo lżejszy iak przed fermentacyją, a tem więcej lżejszy, im obfitszy w cząstki Alkoholu, które, iak nappędzey destillacyją odłączone być powinny jeżeli plyn nie ma obrocić się w kwas i przez to przynieść szkodę w wydatku wódki; destillacyja ta zowie się Introowaniem albo czyszczeniem; luter ma w sobie oprócz wody i Alkoholu także kwas i cząstki olejne, które przechodząc do wódki, udzielają iey smaku i zapachu fusowego; cząstki te stają się czysciejszemi i nie tyle fusowatemi kiedy destillacyja nie iest za mocną; w takim razie płytkie kotły małym nawet ogniem sprawujące parowanie, bardzo są dogodne; — ilość zawartego w lutrze Alkoholu, rozmaita iest, zależy to od dobroci zboża i regularności fermentacyi; czasem zawiera Alkoholu 15. czasem 29 procentu według Trallesa (= 10 i 18 Richtera). — Destillacyją powtórzną otrzymuje się wódka; destillacyja takowa innaczey zowie się Klarowaniem; przez nią ułatwić razem można odłączenie kwasów i fusów będących w lutrze, używając do tego Alkaliów mających moc ściągania kwasów i oleju; nie masz pewnego prawidła, jaki procent wódka mieć powinna; stosunek ilości w niey Alkoholu, może się tylko do ceny kupieckiey oznaczać; aby mieć wódkę rozmaitego procentu, nappędzey przepędzić na mocny spiritus, i rozrabiać go wodą podług upodobania, używając zawsze wody czystey; źródłowa z piaszczysto kamycz-

kwatego gruntu jest najlepszą; Autor czyni uwagę, że za mieszaniem wódki z wodą, lub rozmaitego procentu wodek między sobą, temperatura odменя się, i wódki obiętość się zmniejsza; dochodzenie procentu wódki, w takim razie mylnie będzie, zdaniem jest iego, aby dopiero w 14. godzin po przemieszaniu czynione było; w tem miejscu wskazuje oraz sposoby wyrachowania, w handlu wódką najwięcej użycia mieć mogące; i tak: mając n. p. wódkę wiadomego jakiego procentu, a chcąc otrzymać w słabszym oznaczonym, wiedzieć wiele części wody przymieszają się ma; albo, z danych ilości dwóch rozmaitego procentu wodek, dójść jakiego procentu zmieszania ich otrzyma się wódka? i. t. p.

Plody użyte w gorzelnictwie wymagają mniej więcej różniącego się sposobu przygotowania, ażeby dobry skutek przyniosły namieniając tu o tem, nieco z przywiedzionych wyżej okoliczności powtórzmy wypadnie.

Pszenica jest najzdaciejszym płodem; ieden szefel Berliński (= 95 funtów) 22 do 24 kwart Berlińskich wódki wydać może, a zatem z funtów 100. otrzymać można 24 do 26 kwart 45 procentowej według Trallesa (= 30 Procentu Richtera) przy temperaturze 12 stop Reau. — Pszenica może być użytą surowa lub słodzona; szrot do kadki raz po raz ma się sypać, i być przerabianym wiosetkami, aby żadnych grudek nie było; na iedną część szrotu użyje się 9. 8. lub 7 części wody jak o tem wyżej namieniło się — po zatarciu kadka przykryje się i trzy godziny zostawi w spokojności, po upłynionym tym czasie przyda się woda zimna na dolew i znowu wiosetkami robota przemiesza się, aby temperaturę miała wszędzie iednakową, zresztą kadka zostawi się otwartą na tak długo jak wyżej rzekło się; nakoniec zada się drożdżami biorąc garcy 8. na każde 100 funtów suchego płodu, przerobi się również i nakryje dobrze, zostawiwszy tak póki fermentacja nieskończy się, co zwykłe następuje latem i w iesieni od 38 do 48 w zimie zaś trwa no 60 godzin.

Co się o Pszenicy rzekło ściągają się do żyta i łączmienia; pierwszego szefel ieden Berliński w wadze 80 funtów wydać może 15 do 17 kwart, a funt. 100 wyda 18 do 21 kwart. łączmienia zaś t. szefel Berl. 70 funtów, ważący powyższego procentu wyda kwart 14. —

Owies rzadko używany w Gorzelnictwie; szefel ieden Berliński ważący funtów 50, dać

może kwart 9. — Autor niedoświadczał słodzenia owsa; w użyciu go należy część dziesiątą siodu łączmiennego przydać.

Tatarka nie może być słodzoną; wydatek z niej wódki nie jest najgorzszy; ze 100 funtów otrzymać można 20 kwart wódki; ma smak przyjemny czysty i słodkawy.

Kartofle nie w każdym czasie dają iednakową ilość wódki, najwięcej mieć można w Pazdzierniku i Listopadzie zaraz po zbiorze, mniej w Grudniu i Styczniu, a najmniej w Marcu i Kwietniu; przyczyną tego jest rozwiłanie się kietka, które od miesiąca Stycznia zaczyna się. To iednak nie przy w wszystkich gatunkach i w nieiednakowym czasie zdarza się; najprzód przy białych kartoflach, później w żółtych z czerwoną łupiną, a najpóźniej w tak zwanych cukrowych holenderskich. — Używając kartofli w gorzelnictwie, osobne do tego naczynia mieć potrzeba; iakto do płokania, do gotowania, do rozgnięcia i precedzenia.

Zacierając kartofle uważać się ma na stosunek suchey istoty do wodnistości w nich zawartej, na przydanie łączmiennego siodu, stosunek wody do zacieru i dolewu, i ilość drożdzy; wszystko to na 400 funtach surowych (= 100 funt. suchych) wyżej oznaczono zostało; teraz o dokładniejszym sposobie zacierania namieni się.

Do zacieru 400 funtów gotowanych i rozartych kartofli wleje się (420 funtów = 168 kwart) wody wrzącej, i przerobi się wiosetkami; potem przyda się siodu (16 $\frac{2}{3}$ funtów) i znowu przerobi się zostawiając tak, aby kadka 3 godziny stała; po tem czasie da się zimna woda na deleu (209 $\frac{1}{2}$ funt. = 85 kwart) i to wszystko precedzi się — Naostatek w temperaturze 20 stopni Reau. zada się robota drożdżami (9 $\frac{1}{2}$ funta = 5 $\frac{4}{5}$ kwart) przerobi się, i zostawi do fermentowania, poczem da się na kociół — tak przygotowanej szefel (= 100 funtów) surowych kartofli da 6 kwart wódki 45 procent. Trallesa (= 30 proce. Richtera). —

Następujące cztery oddziały dzieła zajmują przepisy oswobodzenia wódki od odrażliwych części, robienia z niej ruma, araku, wyrabiania octów z niedochodów, nakoniec użycie brahy dba bydła; — ta ostatnia jest odchodem pozostałym w kotle po przepędzonej robocie; ponieważ plody suche zatarte w kadkach tracą 75 procentu, który ginie częścią iako gaz kwasu węglowego, częścią w Alkohol zamienia się, odtrąciwszy wodnistość, wiadomą będzie przostalosc w braze istoty

pożywny; oprócz istoty owej, braha ma w sobie mniej więcej kwasów; w braże kartoflaney najwięcej ich znajduie że; kwasy tę sprawują zepsucie zębów u bydła, ztąd braha dla owiec i krów doynych nie będących na opasie, niemożaby być użytą; aby ją i w tym względzie przydatną uczynić, kwasy odłączyć należy; to zaś nastąpić może za przydaniem do brahy w pewney umiarkowancy część potażu, popiołu drzewnego, lub wapna; itego ostatniego do pozostałego odchodu od 100 funtów suchego płodu, wezmie się puł funta.

Na tym kończemy wyiutki z szacownego dzieła Herinbstaedta; w końcu mieści ono dwa ieszcze dodatki; pierwszy jest przepisem dla domowego użycia, i prowadzących handel z fabrykacyi wodek, iak takowe w rozmaitych gatunkach iako to. pojedyncze, dubeltowe, likiery, ratafii i. t. p. wyrabiać, a tych 38 gatunków Autor opisuje; drugi jest owocem pracy P. Duportal; Autor go uwagami swemi pomnożył; wystawia on terazniejszy stan gorzelnictwa we Francyi.

Xa. Wierzchanowski.

Starzy Kawalerowie.

(Z Kotzebuego.)

Zwyczajnie nazywają starych Kawalerów samolubami i niekiedy nakładano na podobnych ludzi karę pieniężną.

Za czasów Helweckiey Rzeczypospolitey wyłączał senat starych kawalerów od publicznych urzędów. Czynił to na wzór starożytny Sparty. Tam beżżenny powszechny podlegał zniewadze, młodzież niechiała wstawać przed nim, gdy wszedł na igrzyska. Pewien wstawiony w usługach wojennych tej Rzeczypospolitey, oburzył się na to, że przed nim ieden z młodzianów powstać niechciał. „Na co mam ci robić to uszanowanie“ rzekł młodzieniec „kiedy nie masz dzieci, któreby z czasem to samo przedemną uczyniły.“

Cesarz August nakazał płacić starym kawalerom nie co uciążliwy podatek, z czego ubogie dziewczęta wyposażano.

Modna filozofia podkopując zasady religii obaliła poniekiąd zwyczaj żenienia się osobliwie w stanach wyższych. Gdyby tej filo-

zofii ten tylko błąd zarzucić można, iuz tem samem byłaby naganną.

St. Jasz...ki.

Wiadomości Warszawskie. *)

(Z D. 21. Sierpnia.) Sąd Sprawiedliwości Kryminalney Woiew: Mazowieckiego i Raliskiego ma sądzić w przyszłym miesiącu sprawę przeciwko Brochockiemu i współnikom o morderstwo niegdys Felicyana Rudzkiego obwinionym. Sprawa ta zaymuie ciekawość całej publiczności. Obrony iuz są złożone.

Iuz po dwa kroć wystano z Warszawy wodą ogromne ozdoby kamienne do budującego się w Suwałkach kościoła Katedralnego. Nowy ten gmach jest stawiany w części z składek Obywatelskich i w części z funduszów rządowych. Rys na niego dał W. Budowniczy Aigner.

Okolo nowego kościoła S. Alexandra w Warszawie robota nieustale, dają teraz ozdobyne sztukateryie, w przyszłym roku zapewne będzie ukończonym.

W okolicach Siedlec panuje odra niebezpieczna, lekarze usiłują wszelkimi sposobami ją usunąć.

(Z D. 27. Sierpnia.) Onegday w obecności wielu lekarzy studicy, uczniów wydziału lekarskiego i uczennic szkoły położniczey, wykonał Doktor Dybek operacyją zwaną Cezaryjską, iedną z naytrudniejszych, (to jest rozprucie żołądka,) na Karlicy 48 cali reńskich mierzący, 22 letniy, którą do Instytutu Położniczego uniwersyteckiego i iuz w bólach położogowych przywieziono. Drogi kostne za ciasne niepozwalaly na połóg naturalny. Dziecię żywe 6 funtów i lotów 7 wążące 17 cali długie, przy operacyi całkiem wydobyte nagrodziło prace operatora. W dniu 26. dziecię było czerstwe, a Matka w tak dobrym stanie iak tylko po tak wielkiej operacyi być może. — Spodziewać się należy, iż dokładny opis tego nadzwyczajnego zdarzenia, i dla sławy naszych Lekarzy, i dla powszechnego użytku, przez szanownego operatora lub przez którego z obecnych, wydanym zostanie.

*) Z Kuryiera Warszawskiego.